

1 Toradh Airgeadais an Stáitchiste do 2012

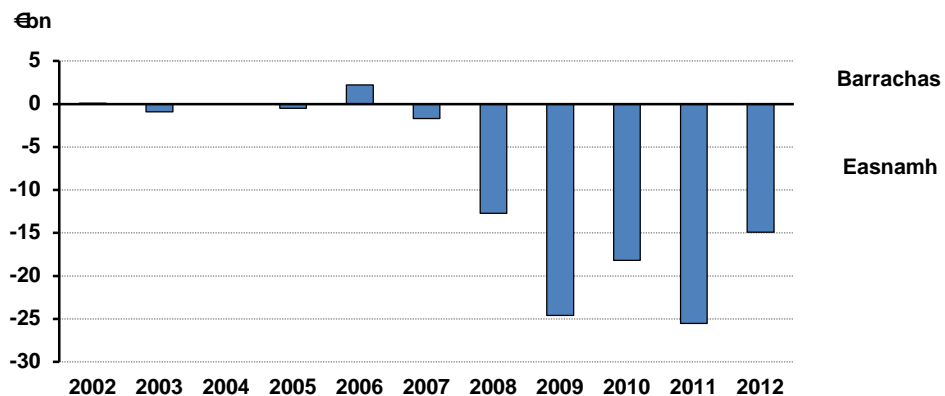
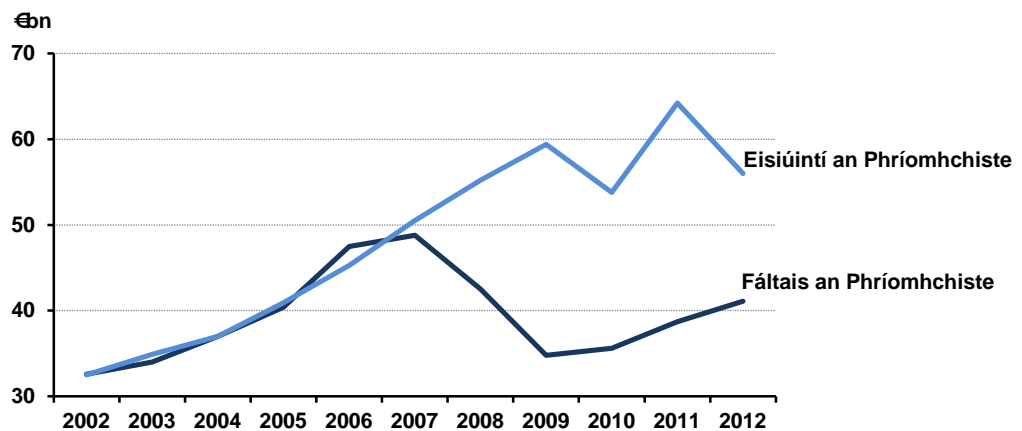
1.1 Íoctar gach ioncam de chuid an Stáit isteach i bPríomhchiste an Stáitchiste ach amháin sa chás go gcinntíonn an dlí a mhalairt.¹ San áireamh le fáltais an Phríomhchiste tá ioncaim cánach agus fáltais iasachtaí a rinne Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta (NTMA) thar ceann an Stáit. Úsáidtear eisiúintí ón bPríomhchiste chun caiteachas ar sheirbhísí Stáit a mhaoiniú.

1.2 Cuireann na Cuntais Airgeadais Bliantúla na fáltais isteach agus na heisiúintí ón bPríomhchiste i láthair mar aon le sonraí a bhaineann le NTMA maidir le hiasachtaí agus eolas faoi dhliteanais áirithe agus sócmhainní an Stáit. Sa tuarascáil seo déantar achoimre ar na hidirbhearta ar an bPríomhchiste agus leagtar béim inti ar roinnt príomhthreochtaí. Cuirtear léargas ar fáil freisin inti ar roinnt mórdhliteanas agus mórsócmhainní an Stáit nach léirítear sna Cuntais Airgeadais.

Fáltais agus Eisiúintí an Phríomhchiste

1.3 Leagtar amach i bhFíor 1.1 an ghluaiseacht sna fáltais agus eisiúintí Phríomhchiste thar na tréimhse 2002 go 2012 agus an barrachas nó easnamh a bhaineann le gach bliain díobh sin. In 2012, ba ionann an t-easnamh agus beagán faoi €15 billiún.

Fíor 1.1 Fáltais agus Eisiúintí an Phríomhchiste agus barrachas/easnamh, 2002 go 2012

¹ Áirítear ar shamplaí ioncaim Stáit nach n-íoctar isteach sa Phríomhchiste fáltais Árachas Sóisialta Pá-Choibhneasta a íoctar isteach sa Chiste Árachais Shóisialaigh agus fáltais mórtarchánach a íoctar isteach sa Chiste Rialtais Áitiúil.

Fíor 1.2 Fáltais agus eisiúintí an Phríomhchiste, 2008 go 2012^a

	2008	2009	2010	2011	2012
	€m	€m	€m	€m	€m
Fáltais					
Ioncam cánach	40,777	33,043	31,753	34,027	36,646
Ioncaim reatha eile	847	838	2,687	2,520	2,765
Íasachtaí/Airleacain aisíochta ag					
an gCiste Eorpach um Ráthaíocht Talmhaíochta	740	741	790	673	720
an gCiste Árachais Shóisialta ^b	—	—	—	254	355
an Ghníomhaireacht Náisiúnta um Bainistíocht Sócmhainní	—	—	250	49	—
Eile	9	9	3	10	2
Aistharraingt an Chúlchiste Náisiúnta Pinsean	—	—	—	1,018	—
Díolachán na gceadúnas fón póca	—	—	—	—	450
Fáltais chaipitil eile	161	140	138	116	150
Fáltais iomlána	42,534	34,771	35,621	38,667	41,088
Eisiúintí					
Eisiúintí do chaiteachas a vótáladh	49,313	47,163	46,434	45,711	44,950
Fónamh d'Fhiachas Náisiúnta	1,611	2,641	3,619	4,736	5,823
Ranníocaíocht chuig Buiséad an AE	1,587	1,486	1,352	1,350	1,393
Coimisiún an Oireachtais	119	123	103	130	105
Scairchaipiteal a fuarthas i mBainc	—	4,000	725	2,300	1,300
Íocaíochtaí Athchaipitilthe Bainc	—	—	—	5,268	—
Aisíocaíocht Nótaí Gealltanais	—	—	—	3,085	25
Rannaíocht an Chúlchiste Náisiúnta Pinsean	1,690	3,000	—	—	—
An Sásra Eorpaigh um Chobhsaíocht	—	—	—	—	510
Ciste Chomhar Creidmheasa	—	—	—	—	250
Íasachtaí/airleacain a eisíodh chuig					
an gCiste Eorpach um Ráthaíocht Talmhaíochta	741	790	673	720	730
an gCiste Árachais Shóisialta ^b	—	—	110	199	300
an gCiste Cúitimh Árachais	—	—	—	280	455
an Ghníomhaireacht Náisiúnta um Bainistíocht Sócmhainní	—	—	299	—	—
an tacaíocht cobhsaíochta AE don Ghréig	—	—	346	—	—
Íocaíochtaí eile	187	209	105	406	139
Eisiúintí iomlána	55,248	59,412	53,766	64,185	55,980
Easnamh don bhliain	12,714	24,641	18,145	25,518	14,892

Foinse: Cuntais Airgeadais 2008 go 2012

Nótaí: a Déantar idirbhearta a phróiseáiltear trí Chuntas an Státhchiste agus tríd an gCuntas Fuascailte Seirbhísí Caipitiúla a chomhdhlúthú. Is saoráid í an cuntas deireanach arna chothabháil ag Ghníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta chun críocha freastal a dhéanamh ar fhiachas náisiúnta agus idirbhearta maidir le gnáthchúrsaí bancála.

b Déantar cistí a chur ar aghaidh chuig an gCiste Árachais Shóisialta mar shaoráid oibre agus déantar iad a aisíoc ina dhiaidh sin. Aisíocadh gach ciste a cuireadh ar aghaidh faoi dheireadh 2012.

Fáltais

- 1.4** B'ionann fáltais isteach sa Phríomhchiste in 2012 agus €41.1 billiún (feach fóir 1.2). Léirigh sé sin ardú €2.4 billiún (6%) i gcomparáid le fáltais 2011. Ba ionann fáltais cánachais agus 89% de na fáltais, a d'ardaigh €2.6 milliún i gcomparáid le 2011.¹
- 1.5** B'ionann na hioncain reatha neamhchánach in 2012 agus €2.8 billiún. Bhain an chuid is mó de sin le gníomhaíocht cobhsaíochta bainc agus gníomhaíochtaí an Bhainc Ceannais, agus áiríodh leo sin
- níos mó ná €1 billiún ó institiúidí creidmheasa i ndáil le táillí faoin Scéim Ráthaíochta Dliteanais Inghlactha (ELG)
 - €958 milliún i mbarrachas ioncain an Bhainc Ceannais a tháinig chun cinn in 2011 agus a íocadh isteach sa Phríomhchiste in 2012
 - €300 milliún in ús a fuarthas ar nótaí caipitil teagmhasacha a coinníodh i mbainc.

Go dtí seo in 2012, íocadh €1.15 billiún in ioncam barrachais an Bhainc Ceannais isteach sa Phríomhchiste. Ba ardleibhéal stairiúil ioncam barrachais a bhí anseo nach ndéanfaí a chothabháil sa todhchaí b'fhéidir. Is dóigh go laghdóidh an t-ioncam ón scéim ELG mar gheall ar dhúnadh na scéime i leith dliteanas nua ó dheireadh Mhárta 2013.

- 1.6** D'íoc ComReg €450 milliún isteach sa Phríomhchiste i ndáil le táillí a íoctar ar dtús i ndiaidh ceadúnas fón póca a bronnadh ag deireadh 2012. Fuair ComReg €482 milliún. Íocfar €24 milliún breise isteach sa Phríomhchiste i rith 2013 mar aon leis an iarmhéid a úsáideadh chun freastal ar aisíocaíochtaí dlite. ² Sa bhreis air sin, tá táillí úsáidte arbh iomlán iad agus €373 milliún (a choigeartaíodh ar son boilscithe) iníochta i dtráthchodanna ag cuideachtaí rathúla thar saolré na n-iarmhéideanna (2013 go 2030).

Eisiúintí

- 1.7** Ba ionann eisiúintí ón bPríomhchiste in 2012 agus €56 billiún, laghdú €8.2 billiún nó 13%, ar leibhéal 2011.
- 1.8** Tháinig laghdú beagnach 2% ar eisiúintí ón gCiste do sheirbhísí a vótáladh i gcomparáid le 2011. Is ionann an laghdú carnach in eisiúintí caiteachais vótáilte in 2008 agus beagán faoi bhun 9%.
- 1.9** Tháinig ardú €1.1 billiún nó 23% bliain ar bhliain ar íocaíochtaí a bhain le seirbhísíú iasachtaí a rinne an NTMA.
- 1.10** Ba é an phríomhchúis a bhí leis an laghdú in eisiúintí ná laghdú in íocaíochtaí i ndáil le cobhsaíocht bainc, a bhí €9.4 billiún níos ísle ná mar a bhí in 2011.
- In 2011, caitheadh €7.6 billiún i ndáil le scairchaipitil a fháil sna bainc agus ar bhearta athchaipitlithe eile. Is é an t-aon idirbheart eile lenar féidir comparáid a dhéanamh air in 2012 ná nuair a cheannaigh an Stát Irish Life ar €1.3 billiún.³
 - In 2011, d'íoc an Stát beagnach €3.1 billiún in íocaíochtaí nótaí gealltanais. Bhí na heisiúintí ón bPríomhchiste níos ísle in 2012, díreach faoi bhun €25 milliún, mar gheall gur íoc an Stát €3.06 billiún mar gheall ar an gCorparáid Éireannach um Réiteach Banc (IBRC) trí bhannaí Rialtais a eisiúint.⁴

¹ Féach Caibidil 23, Bailiú Ioncain chun tuilleadh sonraí a fháil ar fháltais cánach in 2012.

² Féadfar táillí a choigeartú ar roinnt fáthanna lena n-áirítear, mar shampla, tús deireanach.

³ I Feabhra 2013, chomhaontaigh an Stát Irish Life a dhíol le Great-West Life Co ar €1.3 billiún. Tugadh an díolachán chun críche in Iúil 2013.

⁴ Chun tuilleadh eolais a fháil ar an idirbheart seo féach Fiachas Rialtais.

- 1.11** Réamhíocadh €455 milliún chuig an gCiste Cúitimh Árachais in 2012 i ndáil le Quinn Insurance Limited a riar, ag tabhairt iomlán an méid a haisíocadh ag deireadh 2012 go €735 milliún. Meastar go n-íocfar na hiasachtaí ar ais as fáltais tobhaigh ar dhíolacháin árachais go príomha.
- 1.12** Cheadaigh an Sásra Eorpaigh um Chobhsaíocht caipiteal íoctha isteach de €80 billiún arbh ionann sciar na hÉireann agus €1.274 billiún, atá le n-íoc i gcúig tráthchuid cothroma. Léiríonn an íocaíocht in 2012 agus an chéad 40% de ranniocaíocht na hÉireann i leith an scairchaipitil.

Sócmhainní agus Dlíteanais an Stáitchiste

- 1.13** Níl clár comhordaithe san áireamh sna Cuntais Airgeadais ina dhéantar achoimre ar shócmhainní agus ar dhlíteanais an Stáit ag deireadh an bliana. Tá an staid achoimre maidir le príomhshócmhainní agus príomhdhlíteanais leagtha amach thíos.

Airgead Tirim Stáit agus Iarmhéideanna Sócmhainní Airgeadais

- 1.14** Léirítear na gluaiseachtaí in iarmhaid an chuntais Stáitchiste ag an mBanc Ceannais agus sócmhainní eile airgeadais Stáit i bhFíor 1.3.

Fíor1.3 Gluaiseachtaí in airgead tirim Stáitchiste agus in iarmhéideanna sócmhainní airgeadais, 2008 go 2012

	2008	2009	2010	2011	2012
	€m	€m	€m	€m	€m
Iarmhaid amhail 1 Eanáir	4,486	22,059	21,816	16,164	17,692
Gluaiseachtaí sa bhliain					
Glaniasachtaí Stáitchiste sa bhliain	30,287	24,397	12,493	27,046	21,050 ^a
(Easnamh) eisiúintí maidir le fáltais	(12,714)	(24,641)	(18,145)	(25,518)	(14,892)
Iarmhaid amhail 31 Nollaig	22,059	21,816	16,164	17,692	23,850

Foinse: Cuntais Airgeadais 2008 go 2012.

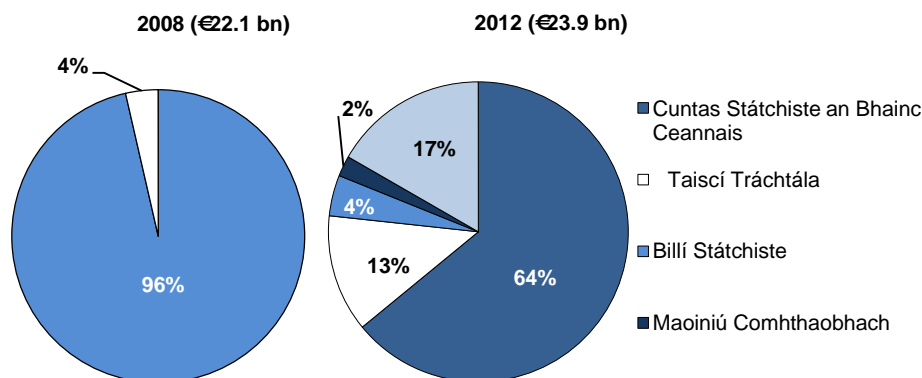
Nóta: a Níl eisiúint bannaí Rialtais €3.5 milliún chun freastal ar chostas na híocaíochta nótaí gealltanais de €3.06 billiún leis an IBRC a bhí dlite i Márta 2012 san áireamh. Tugtar míniú breise ar an idirbheart seo i gCaibidil 2, Fiachas Rialtais.

- 1.15** Tá mórathrú tagtha ar chomhdhéanamh airgid thirim agus sócmhainní airgeadais an Stáit idir 2008 agus 2012 mar a léirítear i bhFíor 1.4. Roimh 2008, coinníodh airgid thirim bharrachais an Stáitchiste i gCuntas Stáitchiste an Bhainc Cheannais.
- 1.16** Ó 2007, chuir an NTMA roinnt airgid thirim bharrachais an Stáitchiste ar taisce le hinstiúidí airgeadais tráchtála. Ag deireadh 2012, choinnigh an Stát taiscí arbh ionann iad agus €3 billiún i mbainc tráchtála. Mar chomparáid, ba ionann an leibhéal deiridh taiscí in 2011 i mbainc tráchtála agus €30 milliún.¹
- 1.17** In 2010, chuir NTMA tús le hiasachtú chuig an nGníomhaireacht Airgeadais do Thithe (HFA). Roimhe sin, ghníomhaigh NTMA mar ghníomhaire, a fuair iasachtaí thar ceann an HFA agus rinne an tAire Airgeadais ráthaíocht ar na hiasachtaí sin. Ba ionann iasachtaí gearrthéarmacha de chuid an Phríomhchiste chuig an HFA agus beagnach €4 billiún ag deireadh 2012. I gcleachtas, ní raibh an Príomhchiste in ann na hiasachtaí seo a réadú go héasca.

1 Is ionann taiscí tráchtála agus taiscí a chuireann NTMA isteach in instiúidí do thréimhsí a réimsíonn ó lá amháin go 365 lá. Chun riosca creidmheasa ó fhrithpháirtithe a bhainistiú, féadfaidh NTMA comhthabhairt a fháil ar airgead a chuirtear ar taisce (ar nós bannaí rialtais).

Fíor 1.4 Airgead tirim Stáit agus iarmhéideanna sócmhainní airgeadais, 2008 go 2012

	2008	2009	2010	2011	2012
	€m	€m	€m	€m	€m
Amhail an 31 Nollaig					
Cuntas Stáitchiste an Bhainc Ceannais	21,269	21,026	11,399	13,099	15,280
An Cuntas Fuascaillte Seirbhísí Caipitiúla ^a	—	—	600	—	—
Taisc Baint (taisc comhthaobhach san áireamh)	790	790	580	30	3,020
Billí Stáitchiste Neamh-Éireannach	—	—	—	—	1,045
Iasachtaí chuig an nGníomhaireacht Airgeadais do Thithe	—	—	3,585	3,848	3,982
Maoiníú Comhthaobhach	—	—	—	715	523
Airgead tirim agus sócmhainní airgeadais iomlána	22,059	21,816	16,164	17,692	23,850

Foinse: Cuntais Airgeadais 2008 go 2012

Nóta: a Iarmhéid sa chuntas ag deireadh na bliana níos lú ná €500,000 gach bliain, seachas 2010.

1.18 In 2012, chuir an NTMA iasachtaí gearrthéarmacha ar fáil do stáit eile, trí bhíllí stáitchiste flaithiúnais a cheannach. Ag deireadh 2012, ba ionann luach na mbíllí stáitchiste neamhÉireannach a bhí faoi sheilbh an stáit agus beagán níos mó ná €1 billiún agus bhí a gcuid aibíochtaí iarmharacha idir 45 agus 150 lá.¹

1.19 Ó 2011, thug an NTMA comhthaobhachtaí le contrapháirtithe díorthacha. Tagann an ceanglas seo as socruithe tacaíochta creidmheasa atá ag an NTMA leis na contrapháirtithe chun conarthaí a dhíorthú faoina gceanglófar ar an bpáirtí atá 'gan airgead' comhthaobhacht a thaisceadh lena chomhpháirtí. Tá an barrachas ar íocaíochtaí thar fáiltais maoinithe ag an Stáitchiste. Ag deireadh 2012, mhaoinigh an Stáitchiste €523 milliún agus táthar le sin a íoc ar ais chuig an Stáitchiste.²

1.20 Bunaíodh an Cuntas Fuascaillte Seirbhísí Caipitiúla chun maoiníú a chur go leataobh le freastal ar an gcostas a bhaineann le fiachas an Stáit a sheirbhísiú agus a fhuascailt. Déanann an NTMA cothabháil air agus oibrítear é faoi réir treoirlínte arna n-éisiúint ag an Aire Airgeadais, mar aon leis an uasmhéid ar féidir a choinneáil sa chuntas ag deireadh na bliana. Is é an teorainn a leagann an tAire síos ag deireadh na bliana de gnáth ná €1 milliún.³

1 Is cineál iasachta gearrthéarmach iad billí stáitchiste. Ceannaíonn an NTMA billí stáitchiste arna n-éisiúint ag stáit eile in áit cistí a chur ar taisce thar oíche, de bharr go bhfuil an ráta fáiltais níos airde.

2 Tá sonraí breise maidir leis na hidirbhearta seo leagtha amach i gCaibidil 2 ar Fhíochas Rialtais.

3 Do dheireadh 2010, leag an tAire an teorainn ar an iarmhéid ag €601 milliún.

Iasachtaí agus Airleacain

- 1.21** Bhí iasachtaí agus airleacain a chuir an Príomhchiste ar fáil arbh ionann iad agus €1.84 billiún fós le n-íoc ag deireadh 2012, ardú €463 milliún nuair a chuirtear sin i gcomparáid le 2011. San áireamh leis na hiasachtaí a bhí fós gan íoc ag deireadh 2012 bhí €730 milliún i ndáil le hairleacain chuig costais maoinithe a bhain le feidhmiú na scéimeanna EAGF, €346 milliún maidir le ranníocaíocht na hÉireann i leith tacaíocht cobhsaíochta don Ghréig agus €735 milliún a réamhíocadh isteach sa Chiste Cúitimh Árachais.

Fiachas Rialtais

- 1.22** Tomhaiseann an Fiachas Rialtais Ginearálta (GGDebt) féichiúnas ag tabhairt dliteanais iomlána an Stáit i leith tríú páirtithe san áireamh.¹ Ag 31 Nollaig 2012, meastar gurbh ionann an GGDebt agus €192.5 billiún, ardú beagnach 14% i gcomparáid le GGDebt 2011 ag €169 billiún.²
- 1.23** Iasachtú carnach arbh é príomhghné an GGDebt a rinne an NTMA thar ceann an Stáit. Ag deireadh Nollag 2012, ba ionann sin agus €161.5 billiún (ag luachanna ainmniúla nó infhuascailte). Bhí sin i gcomparáid le €136.8 billiún ag deireadh 2011 - ardú ar fhiachas de €24.7 billiún.
- 1.24** Áiríodh leis an GGDebt freisin iarmhéid dhliteanas nóta gealltanais an Stáit ag deireadh 2012, arbh ionann é agus €25.3 billiún. I mí Feabhra 2013, tar éis leachtú an IBRC, cuireadh nótaí gealltanais a gcuirtear ar fáil don IBRC ar ceal agus cuireadh bannaí ráta chomhlúthaigh ina n-áit, le haibíochtaí ag réimsiú ó 25 go 40 bliain, arna n-eisiúint ag an NTMA chuig an mBanc Ceananis. D'fhág sin an t-iarmhéid a bhí fós gan íoc ar nótaí gealltanais ag €227 milliún i ndáil le EBS.
- 1.25** Ba ionann dhliteanais eile an Stáit a airíodh sa GGDebt agus beagnach €6 billiún. Áiríodh leo sin taiscí Bainc Coigiltis Oifig an Phoist mar aon le fiachas seachtrach an HFA, na n-údarás áitiúil agus comhlachtaí eile Stáit (neamhthráchtála).

Tiomantais Airgeadais faoi Chonarthaí CPP

- 1.26** Tá ranna agus gníomhaireachtaí an rialtais láir rannpháirteach anois i margaí chomhpháirtíocht phríobháideach phoiblí (CPP) ar mhaithe le soláthar raon seirbhísí agus bonneagair. Áirítear leo sin tiomantais i leith íocaíochtaí amach anseo thar théarmaí na gconarthaí.
- 1.27** Meastar gurb é luach iomlán na dtiomantas amach anseo a bheidh le n-íoc i ndáil le conarthaí a bhí i bhfeidhm ag deireadh 2012 agus díreach faoi bhun €4.2 billiún. Léiríonn cuid den tiomantas seo an costas a bheidh ar fheidhmiú agus ar chothabháil amach anseo, a íoctar, i dtionscadail agus i seirbhísí a fhaightear de gnáth, ar bhonn 'íoc mar a úsáidtear'.³
- 1.28** Tá tionscadail CPP amach anseo i mbun forbartha nó fála, ach ní thiocfaidh tiomantais airgeadais i ndáil leis na tionscadail sin chun cinn go dtí go mbeidh siad ag an gcéim conartha foirmiúil.

1 Go sonrach, mínítear GGDebt mar dhliteanais chomhdhlúite na hearnála rialtais ginearálta i gcatagóirí an Chórais Eorpaigh Cuntas 1995 (ESA95) seo a leanas: airgeadra agus taiscí; urrúis seachas scaireanna nach bhfuil díorthaigh airgeadais agus iasachtaí san áireamh.

2 Féach Caibidil 2 Fiachas Rialtais.

3 Féach Caibidil 3 ar Thiomantais Airgeadais faoi Chomhpháirtíochtaí Príobháideacha Poiblí

Costais agus Dlíteanais Phinsin na Seirbhíse Poiblí

- 1.29** Is mórdhliteantas Stáit iad teidlíochtaí pinsin fabhráithe fostaithe sa tseirbhís phoiblí. Ag deireadh Nollag 2009, fabhraíodh thart ar €116 billiún i ndáil le pinsin gairme iníochta le fostaithe sa tseirbhís poiblí.¹ Ní dheanadh measúnuithe ina dhiaidh sin ar an dlíteanais. Leantar ag tuairisciú dlíteanais deiridh 2009 sna Cuntais Airgeadais 2012.
- 1.30** I mo thuarascáil 2011, mhol mé gur chóir athbhreithnithe achtúireacha agus teilgin eis-sreafa pinsin na seirbhíse poiblí a dhéanamh go rialta, lena chinntiú go mbeidh cinnteoirí ar an eolas faoin tionchar costais fadthéarmach a bhaineann le pinsin agus muirir ó thaobh téarmaí pinsin, mar aon le huainiú na n-eisreafa pinsin.
- 1.31** Ghlac an tOifigeach Cuntasaíochta sa Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe an moladh agus chuaigh sé i mbun mheasúnú achtúireach a choimisiúnú ina n-áirítear na mórathruithe ó 2009. Cuireadh tús le hobair ar an measúnú seo agus measann an tOifigeach Cuntasaíochta go dtabharfar an príomhpháirt den chleachtas seo chun críche faoi dheireadh 2013.

Dlíteanais na Scéime um Íocaíochtaí Dócmhainneachta Pinsean

- 1.32** Cuireann an Scéim um Íocaíochtaí Dócmhainneachta Pinsean foráil ar fáil don Stát íocaíochtaí a chur ar fáil do bhaill scoir na scéimeanna pinsin sochair shainithe in imthosca nuair a bhíonn an fostóir dócmhainneach agus nuair a bhíonn an scéim pinsin in easnamh (dá dtagraítear an coinníoll 'dócmhainneach faoi dhó').²
- 1.33** Faoin Scéim um Íocaíochtaí Dócmhainneachta Pinsean, tar éis iarratas rathúil ag iontaobhaithe na scéime pinsin, íocann na hiontaobhaithe suim leis an Stáitchiste a chlúdóidh an costas a bhaineann leis na pinsin a íoc. Tá an NTMA freagrach as an méid a bheidh le híoc ag na hiontaobhaithe a ríomh.³ Is leis an Stát a bhaineann an riosca, i.e. an riosca go ndéanfar na híocaíochtaí pinsin ar feadh tréimhse níos faide ná mar a bhí measta agus beidh tairbhe leis má bhíonn na híocaíochtaí níos lú ná mar a teilgeadh.
- 1.34** I rith 2012, glacadh dhá scéim pinsin de chuid Waterford Crystal, a bhain le níos mó ná 600 pinsinéir, isteach sa Scéim um Íocaíochtaí Dócmhainneachta Pinsean. I nDeireadh Fómhair 2012, ghlac an Stát le dlíteanas a measadh a bhí ag €40.7 milliún, a léiríonn an luach reatha atá ag na híocaíochtaí pinsin teilgthe amach anseo.

An Ghníomhaireacht um Éilimh ar an Stát

- 1.35** Bainistíonn an Ghníomhaireacht um Éilimh ar an Stát (SCA) éilimh díobhála pearsana agus damáiste maoinne i gcoinne an Stáit agus roinnt údarás Stáit. Faoi láthair, tá 54 údarás Stáit, ina bhfuil níos mó ná 200,000 fostóir Stáit, laistigh de réimse freagrachta an SCA.
- 1.36** Ag deireadh 2012, thuairiscigh an SCA gurbh ionann an dlíteanas measta a d'fhéadfadh a bheith ann i ndáil le gach éileamh gníomhach agus €1.13 billiún. Bhain €970 milliún de sin le héilimh díobhála pearsanta cliniciúla agus bhain €160 milliún eile le héilimh de chineál eile.⁴

1 Féach Caibidil 3 de Tuarascáil an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste ar Chuntas na Seirbhíse Poiblí 2009.

2 Alt 22 den Acht Leasa Shóisialaigh agus Pinsean 2009..

3 Is é an tsuim a íocann iontaobhaithe scéime agus an luach reatha ar an sruth íocaíochtaí amach anseo ón scéim chuig pinsinéirí na scéime. Tá an ráta a úsáidtear chun lascaine a thabhairt d'íocaíochtaí amach anseo bunaithe ar chostas fadthéarmach iasachta i leith an Stáit ag an tráth sin. Tá na toimhdeana mortlaíochta bunaithe ar an treoir ghairmiúil infheidhme arna eisiúint ag Cumann Achtúirí na hÉireann.

4 Féach Caibidil 29 Scéim Slánaíochta Cliniciúla

Cúlchistí Pinsean

1.37 Luacháladh an Cúlchiste Náisiúnta Pinsean (an Ciste) ag €14.7 billiún an 31 Nollaig 2012 (2011: €13.4 billion).

- Ba ionann infheistíocht lánroghnach an Chiste agus €6.1 billiún. Déantar na hinfheistíochtaí seo a luacháil ag praghsanna margaidh.
- Is infheistíochtaí iad na sócmhainní eile atá fanta sa Chiste a dhéantar faoi threoir an Aire Airgeadais. Deonaíodh €20.8 billiún de shócmhainní an Chiste ar chaipitliú bainc ag deireadh 2012. ¹ Ba ionann luach margaidh na n-infheistíochtaí sna bainc ná €8.6 billiún amhail 31 Nollaig 2012.

Ráthaíochtaí Stáit

1.38 Ag deireadh Nollag 2012, thug an Rialtas ráthaíocht, faoi reachtaíocht shonrach, maidir le híocaíocht dlite oibleagáidí i ndáil le dliteanais áirithe. Ba ionann príomhluach nó luach caipitil na ndliteanas sin a bhí fós gan íoc ná €119 billiún, baineann €4.5 billiún de sin le hiasachtú iomlán an HFA.

Ráthaíocht Dliteanais Inghlactha

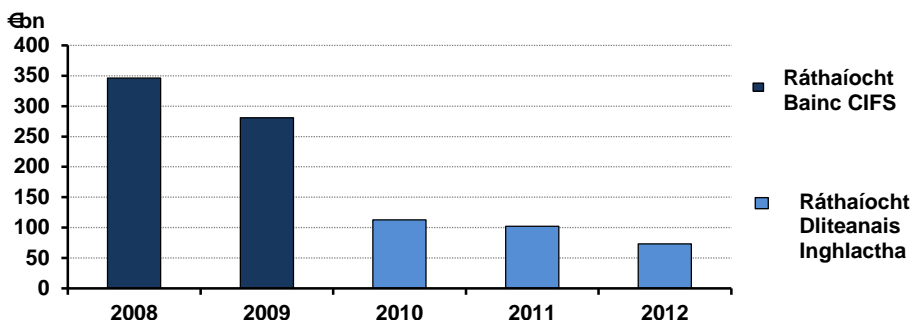
1.39 Tá ráthaíocht tugtha ag an Stát faoi dhliteanais roinnt d'institiúidí creidmheasa na hÉireann faoin scéim Ráthaíochta Dliteanais Inghlactha (ELG). Ba ionann luach na ndliteanas bainc a rathaíodh ag deireadh Nollag 2012 agus ordú €73 billiún, beagnach €29 billiún níos lú ná mar a bhí ag deireadh 2011.

1.40 Cuireadh tús leis an scéim ELG i ndeireadh 2009. Bhí Scéim Tacaíochta Airgeadais na nInstitiúidí Creidmheasa (CIFS) ann roimhe sin. Léiríonn Fíor 5.1 an luach iomlán measta na ndliteanas atá clúdaithe faoi na scéimeanna ráthaíochta ag deireadh gach bliana ó 2008 go 2012.

1.41 Ag leanúint ar aghaidh ó leachtú an IBRC i Feabhra 2013, go dtí seo éilíodh ar an Stát íocaíochtaí a dhéanamh arbh iomlán iad agus beagnach €1 billiún i ndáil le dliteanais a raibh clúdaithe faoin scéim ELG. Measann an Roinn Airgeadais go bhféadfaí go dtiocfadh íocaíochtaí breise de thart ar €100 milliún chun cinn as an leachtú.

1.42 Tá deireadh tagtha leis an scéim maidir le dliteanais nua ón 28 Márta 2013. Leanfaidh an Stát ar aghaidh ag tabhairt ráthaíochta do dhliteanais atá ann ag an dáta sin go dtí tráth a n-aibíochta.

Fíor 1.5 Dliteanais creidmheasa ráthaithe ag deireadh na bliana, 2008 go 2012

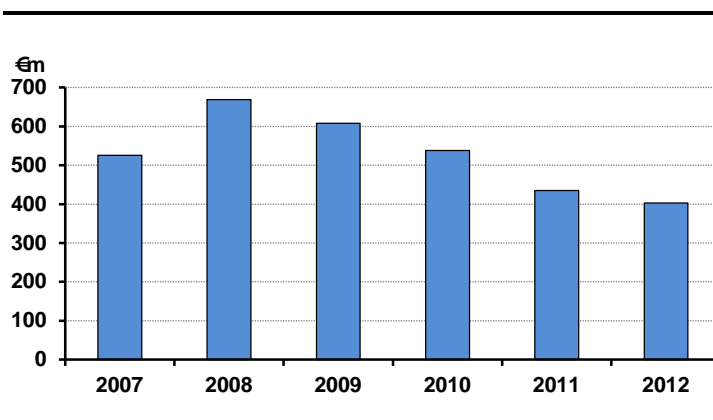
Foinse: An Roinn Airgeadais

¹ San áireamh leis sin tá €16.9 billiún a íocadh mar mhalairt ar scaireanna. Ranníocaíocht €3.8 billion i leith athchaitiú AIB; Dibhínní €1.1 billiún a íocadh i bhfoirm scaireanna; lúide €1 billiún i nglanfháltais ó dhiólachán scaireanna i Bank of Ireland.

An Scéim Ráthaíochta Taisce

- 1.43** Níl na dliteanais a ráthaíodh faoin Scéim Ráthaithe Taisce (DGS) ina ndéantar taiscí suas go dtí uasmhéid de €100,000 in aghaidh an taisceora in aghaidh na hinstiúide a ráthú san áireamh i nochtadh an Stáit faoin scéim ELG. Tá an DGS maoinithe ag instiúidí creidmheasa a éilítear orthu cistí de 0.2% a thaisceadh de luach iomlán na dtaiscí custaiméara reatha ar fad (cibé an bhfuil siad ráthaithe faoin DGS nó nach bhfuil) isteach i gcuntais cosanta taiscí arna riar ag an mBanc Ceannais.¹ Ag deireadh Nollag 2012, bhí comhluach de €64 billiún ag taiscí ráthaithe agus ba ionann na cuntais cosanta taiscí agus €403 milliún. Léirítear iarmhéideanna sna cuntais cosanta taiscí (ag deireadh na bliana) ó 2007 go 2012 i bhFíor 1.6.

Fíor 1.6 Iarmhéideanna cuntas cosanta taiscí ag deireadh na bliana, 2007 go 2012

Foinse: Ráitis Airgeadais, Central Bank of Ireland, 2007 go 2012

- 1.44** I gcás leachtú instiúide creidmheasa, d'fhreastalódh an Banc Ceannais ar éilimh thaisceoirí i dtús báire, ag úsáid na gcistí sna cuntas cosanta taisce. D'fhreastalódh Príomhchiste an Stáitchiste ar aon easnamh, a dhéanfaí a aisghabháil in am trátha ón earnáil bancála. Tar éis leachtú an IBRC, baineadh leas as an DGS don chéad uair agus amhail 16 Lúnasa 2012, bhí iomlán de €1.27 milliún i gcúiteamh íoctha le 817 taisceoir IBRC ag an mBanc Ceannais as na cuntais cosanta taisce.

Ráthaíochtaí Aireachta faoi Chúnamh Leachtachta Eisceachtúil

- 1.45** Rinne an Banc Ceannais réamhíocaíochtaí le hinstiúidí creidmheasa faoin scéim cúnamh leachtachta (ELA) eisceachtúil. Ba ionann an t-iomlán ELA a réamhíocadh ag deireadh 2012 agus beagán os cionn €40 billiún. Rinne an Stát €16 billiún de na hairleacain a ráthú ar bhonn na ráthaíochtaí aireachta a bhí á gcoinneáil ag an IBRC, agus úsáideadh iad mar chomhthaobhachtaí. Sa bhreis air sin, bhí nótaí gealltanais arna n-eisiúint ag an Aire mar thaca le ELA de €23.6 billiún. Thacaigh urrúis eile nach raibh clúdaithe faoi ráthaíochtaí Aireachta le €0.8 billiún.

- 1.46** Tar éis leachtachta an IBRC i bhFeabhra 2013, chuir an Banc Ceannais deireadh le ELA a sholáthar agus tá deireadh curtha freisin le dliteanas teagmhasach €16 billiún ag deireadh 2012 i ndáil le ráthaíochtaí a bhain le ELA. Mar sin féin, tá dliteanas teagmhasach ann i gcónaí d'easnamh ar bith a d'fhulaing NAMA nuair a dhíolfar sócmhainní an IBRC a bhfuil muirear comhlúthach ag NAMA ina leith.²

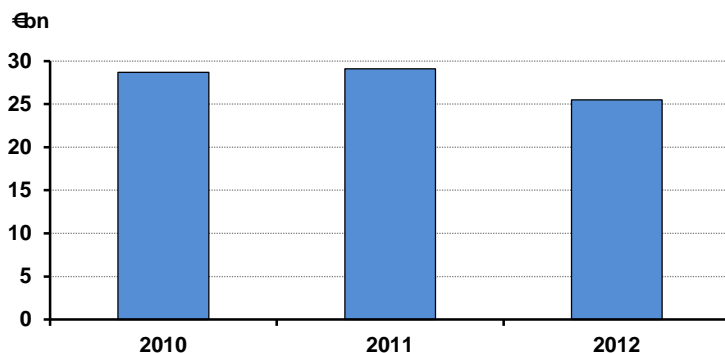
¹ Ó Samhain 2012, éilítear ar chomhair chreidmheasa cistí a choinneáil i gcuntais taisce.

² Fuair NAMA sócmhainní áirithe IBRC ar €12.9 billiún. Déantar é seo a phlé tuilleadh i gCaibidil 2 Fiachas Rialtais.

An Gníomhaireacht Náisiúnta um Bainistíocht Sócmhainní

- 1.47 Tá rátháíocht tugtha ag an Aire Airgeadais ar 95% den fhiachas arna eisiúint ag NAMA chun íoc as iasachtaí a fuair sé ó institiúidí creidmheasa. Ba ionann an méid fiachais a bhí ráthaithe ag deireadh 2012 agus €25.4 billiún (2011: €29.1 billiún). Léiríonn Fíor 1.7 leibhéal an fhiachais a bhí ráthaithe ag an Stát a bhí i seilbh NAMA ag deireadh gach bliana ó 2010 go 2012.

Fíor 1.7 Gluaiseacht i bfiachas ráthaithe NAMA, 2010 go 2012

Foinse: Tuarascálacha Bliantúla na Gníomhaireachta Náisiúnta Bainistíochta Sócmhainní

Cuntais Airgeadais

- 1.48 I mo thuarascáil bhliantúil do 2011, mhol mé gur chóir don Roinn Airgeadais athbhreithniú a dhéanamh ar leibhéal agus ar chaighdeán an nocha sna Cuntais Airgeadais ionas go méadófaí trédhearcacht an eolais airgeadais poiblí.
- 1.49 Chomhaontaigh Oifigeach Cuntasaíochta na Roinne Airgeadais le mo mholadh. Dúirt sé, le linn an athbhreithnithe, go rachadh an Roinn Airgeadais i gcomhchomhairle leis an Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, a bhfuil ról ceannasach aici maidir le beartais cuntasaíochta de réir na ranna rialtais. Dúirt an tOifigeach Cuntasaíochta gur chóir breithniú a thabhairt ar an leibhéal eolais bhreise atá le cur leis na Cuntais Airgeadais, ag tabhairt aird freisin ar an riachtanas atá ann nár chóir cur isteach ar bhunchuspóir na gcuntas sin nó á dtáirgeacht a mhoilliú. Ba chóir breithniú a dhéanamh freisin ar an méid fhorbartha ar chóir a dhéanamh ar ráitis airgeadais rialtais bhreise.

Measúnú Trédhearcachta Fioscach

- 1.50 I Márta 2013, thug foireann ón gCiste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta (IMF) cuairt ar Éire, ar iarratas ó Ard-Rúnaithe na Ranna Airgeadais agus Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe, chun bainistiú fioscach agus tuairisciú na hÉireann ar na caighdeáin i gCód Trédhearcachta Fioscach de chuid an IMF a athbhreithníodh le déanaí a mheasúnú.
- 1.51 Foilsíodh tuarascáil na Foirne Athbhreithnithe IMF an 16 Iúil 2013.¹ Sa tuarascáil tá moltaí sonrithne maidir le roinnt réimsí lena n-áirítear nádúr, ábhar agus uainiú na tuairiscithe fioscaí agus plean gnímh chun moltaí a chur i bhfeidhm thar na tréimhse 2013 go 2017. Tá moltaí na tuarascála leagtha amach in Iarscríbhinn A.

¹ Measúnú Trédhearcachta Fioscach - Éire, Ciste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta, Iúil 2013.

- 1.52** Chuir an Rialtas an tuarascáil agus an plean gnímh ar aghaidh chuig Grúpa Stiúrtha Measúnaithe Trédhearcachta Fioscach faoi mhaoirsiú na Ranna Airgeadais agus Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe le cur i bhfeidhm mar is cuí. Tá ionadaíocht ar m'Oifig ar an ngrúpa stiúrtha.

Conclúidí

- 1.53** Tháinig laghdú mór ar an easnamh i fáltais an Rialtais maidir le heisiúintí in 2012 i gcomparáid lena bhuaicphointe in 2011. Baineann cuid mhór den laghdú le caiteachas níos ísle maidir le bearta cobhsaíochta baincéireachta. Mar sin féin, réitíodh íocaíocht nóta gealltanais de bheagán os cionn €3 billiún gan leas a bhaint as airgead tirim an Stáitchiste trí bhannaí an NTMA a eisiúint.
- 1.54** Tháinig ardú 14% ar an bhFiachas Rialtais Ghinearálta in 2012 go €192 billiún. Sa bhreis air sin, ag deireadh 2012, bhí €4.2 billiún i dtiomantais ag an Stát maidir le conarthaí comhpháirtíochta poiblí príobháideach mar aon le €1.1 billiún measta i ndáil le héilimh arna mbainistiú ag an nGníomhaireacht um Éilimh ar an Stát. Tá dliteanas neamhchanníochtúil breise ag baint leis i ndáil le pinsin ghairme d'fhostaithe na hearnála poiblí.
- 1.55** Tháinig ardú in 2012 ar airgead tirim agus iarmhéideanna sócmhainní airgeadais an Stáitchiste de bheagán os cionn €6 billiún agus ardú €1.3 billiún i luach an Chúlchiste Náisiúnta Pinsean.
- 1.56** Tá nochtuithe Stáit eile tite. Ba ionann dliteanas a ráthaíodh faoin Scéim Ráthaíochta Dlíteanas Inghlactha agus €73 billiún ag deireadh 2012, €29 billiún níos ísle ná deireadh 2011. In 2013, cuireadh deireadh le dliteanas teagmhasach de €16 billiún tar éis leachtú an IBRC. Tá dliteanas teagmhasach ann fós d'aon easnamh a d'fhulaing NAMA nuair a dhíolfar sócmhainní an IBRC, lena mbaineann muirear luaineach.

Iarscríbhinn A Sliocht ón Measúnú Trédhearcachta Fioscach, An Ciste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta , Iúil 2013 – Moltaí

Gluais

Tearma	Sainmhíniú
C&AG	Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste
CBI	Central Bank of Ireland
COFOG	Rangú Feidhmeanna Rialtais (Náisiúin Aontaithe)
CSO	An Phríomh-Oifig Staidrimh
DECLG	An Roinn Comhshaoil, Pobail agus Rialtais Áitiúil
DoF	An Roinn Airgeadais
DPER	An Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe
ESA 95	Córas tuairiscithe cuntas náisiúnta comhchuibhithe ar fud an AE (Eurostat)
ESA 2010	Córas nua cuntas náisiúnta agus réigiúnach le teacht in áit ESA 95 agus le cur i bhfeidhm ó Mheán Fómhair 2014 ar aghaidh (Eurostat)
EU Six Pack	Sé rialachán a dhíreoidh ar na nósanna imeachta chun easnaimh phoiblí a laghdú agus aghaidh a thabhairt ar éagothromais maicreacnamaíocha a láidriú
EU Two Pack	Rialtacha sonracha maidir le hathbhreithniú agus monatóireacht buiséid tíortha Eurozone mar aon le faireachas ar thíortha Eurozone atá i dtrioblóid
FRL	Dlí Fhreagracht Fioscach ag achtú an Chonartha ar Chobhsaíocht
OTI	Olltáirgeacht Intíre
GFSM2001	Lámhleabhar Staitisticí Airgeadais Rialtais (An Ciste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta)
IFAC	Comhairle Fioscach Chomhairleach na hÉireann
IPSAS	Caighdeán Idirnáisiúnta Chuntasaíochta na hEarnála Poiblí
MTEF	Creat Caiteachais Meánthearma
NAMA	An Gníomhaireacht Náisiúnta um Bainistíocht Sócmhainní
NPRF	An Cúlchiste Náisiúnta Pinsean
NTMA	Gníomhaireacht Bainistíochta an Chisteáin Náisiúnta
CPP	Comhpháirtíocht Phoiblí Phríobháideach
SPU	Tuairisc chun dáta ar an gClár Cobhsaíochta

Iarscríbhinn A Sliocht ón Measúnú Trédhearcachta Fioscach, An Ciste Airgeadaíochta Idirnáisiúnta , Iúil 2013 – Moltaí

1. Ó tharla an lear mór nochta airgeadais atá in Éirinn cheana féin, tá scóp suntasach ann trédhearcacht airgeadais breise a fheabhsú trí eolas airgeadais atá ann cheana féin a tharraingt le chéile, lena n-áirítear
 - tuarascáil airgid-bhunaithe mhíosúil na Roinne Airgeadais ar ioncaim, caiteachas agus maoiniú an Státchiste a chlúdaíonn 91 faoin gcéad d'ioncam rialtais ginearálta
 - ráiteas oibríochta rialtais ghinearálta agus clár comhardaithe airgeadais chomhdhlúite an CSO a chuirtear ar aghaidh chuig Eurostat ar bhonn ráithiúil agus bliantúil
 - eolas ar shócmhainní seasta agus airgeadais a thuairiscítear ar chlár chomhordaithe na ranna agus gníomhaireachtaí rialtais láir, rialtas áitiúil agus corparáidí poiblí
 - meastacháin ar dhliteanais pinsin seirbhíse poiblí, ar thiomantais CPP, ar ráthaíochtaí agus ar dhíorthaigh, ar dhliteanais theagmhasacha agus caiteachais cánach as raon foinsí
 - réamhaisnéis ar threochtaí fadtheármacha i gcaiteachas sláinte agus pinsin a cuireadh ar aghaidh chuig an AE le cur isteach ina dTuarascáil Inbhuanaitheachta Fioscach agus
 - anailís NTMA, NPRF agus NAMA ar fheidhmíocht agus ar rioscaí a bhaineann lena gcuid sealúchas sócmhainní agus dliteanas airgeadais.
2. D'fhéadfadh go dtabharfadh athchóiriú i ndeich bpríomhréimse cleachtais tuairiscithe fioscach na hÉireann ar chomhchém le caighdeán agus sárchleachtais idirnáisiúnta ag costas comparáideach íseal agus laistigh d'fhráma ama réasúnta. Áirítear air sin iad seo leanas
 - clúdach institiúide buiséad, staitisticí agus cuntas a leathnú amach
 - raon níos leithne sócmhainní agus dliteanas i gclár chomhordaithe a aithint
 - na sreafa fabhraithe comhfhreagracha a thabhairt isteach sna tuarascálacha fioscacha
 - rangú an bhuiséid agus cairt na gcuntas a nuachóiriú
 - dlús a chur leis an gclár ama maidir le cur isteach an bhuiséid agus cuntas bliantúil
 - réiteach athruithe ar theilgin fioscacha níos sonraithe a chur ar fáil
 - teilgin fioscacha fadtheármacha a fhoilsiú go rialta
 - ráiteas cuimsitheach ar rioscaí fioscacha a chur ar fáil
 - straitéis bainistithe sócmhainní agus dliteanas meántheármach a fhoilsiú agus
 - cleachtais agus caighdeán tuairiscithe airgeadais ar fud na hearnála poiblí a chomhchuíbhíú.
3. Tá achoimre ar na gníomhartha a theastaíonn chun na hathchóirithe seo a chur i bhfeidhm thar chúig bliain eile tugtha thíos. Roimh dheireadh 2017, is iad seo a leanas príomhfheidhmeanna na sraithe lánpháirtithe athchóirithe
 - gníomhaíochtaí airgeadais na n-aonán faoi rialú poiblí a thabhairt isteach i dtuarascálacha fioscacha achoimre

- a n-oibríochtaí agus cláir chomhordaithe a chur i láthair i sraith ráiteas airgeadais chomhdhlúite, lánpháirtithe agus cuimsitheach don earnáil phoiblí agus a bhfo-earnálacha
- a chur ar chumas na hÉireann cloí go hiomlán leis an ESA95 agus GFSM2001 ar mhaithe le staitisticí fioscacha, na riachtanais tuairiscithe breise a chomhlíonadh maidir leis an EU Six Pack agus Two Pack agus ESA 2010 agus glacadh le riachtanais an IPSAS (nó a gcinéal Eorpach) maidir le cuntasáíocht rialtais
- a chur ar chumas an rialtais a fheidhmíocht a chomhlíonadh in aghaidh rialacha fioscacha rialtais ghinearálta ar fud an AE go míosúil
- a chinntiú go gcuirtear teilgin fioscacha, buiséid staitisticí agus cuntais i láthair ar bhonn comhsheasmhach agus comparáideach agus
- aitheantas poiblí agus cuntasacht rialtais ar fhorbairtí agus rioscaí fioscacha meánthearma agus fadthearma a fheabhsú.

1 Cumhdach Institiúideach na dTuarascálacha Fioscacha a leathnú

Saincheist: Tá 126 eagrais de chuid an rialtas láir, a ndéanann a nglanachaiteachas suas €6.8 billiún (4.3 faoin gcéad den OTI) nach bhfuil san áireamh i mbuiséad agus i gcuntais an rialtais láir faoi láthair. Tá 297 eagrais sa bhreis, a ndearna a nglanachaiteachas suas €16.8 billiún (11.7 faoin gcéad den OTI) lasmuigh de scóip staitisticí fioscacha an rialtais ghinearálta.

Moladh a 1: Ba chóir don rialtas an cumhdach institiúideach le haghaidh buiséid, staitisticí fioscacha agus ráitis airgeadais a leathnú trí na bearta seo a leanas a dhéanamh

- a Cumhdach cáipéisíochta an bhuiséid bhliantúil a leathnú chun ollioncam agus ollchaiteachas an rialtais láir chomhdhlúite a léiriú.** Cinnteoidh sé seo go gcuirfidh an cháipéisíocht bainteach leis an mbuiséad bliantúil léargas cuimsitheach ar fáil don Oireachtas agus don phobal ar na gníomhaíochtaí uile maoinithe ag cáin sa rialtas láir, is cuma má rangáitear an t-eagrais mar vóta, mar chiste sa bhreis ar an mbuiséad nó mar chomhlacht leathstáit nach bhfuil aon mhargadh ann dó.
- b Na Cuntais Airgeadais agus Leithreasa a chomhcheangal isteach i Ráiteas Airgeadais Rialtais Láir chomhdhlúite.** Chuirfeadh an leasú seo, go bhféadfadh athruithe reachtacha a bheith ag teastáil uaidh, achoimre chuimsitheach agus inrochtana ar fáil don Dáil, don Ard Reachtaire Cuntas & Ciste agus don phobal ar fheidhmíocht airgeadais bhliantúil an rialtais láir i gcoibhneas leis an mbuiséad faofa.
- c Léargas a chur ar fáil ar ollioncam agus ar ollchaiteachas an rialtais láir, áitiúil agus ghinearálta i gcáipéisí bhuiséadaithe agus i staitisticí fioscacha na bliana sin.** Tabharfaidh sé seo cead do rialtais láir agus áitiúla réamhaisnéis agus monatóireacht a dhéanamh ar a bhfeidhmíocht i gcoinne tagarmharc caiteachais an rialtais ghinearálta agus rialacha fioscacha eile atá san áireamh i FRL nua na hÉireann agus i “Six Pack” de rialacháin agus treoracha nua an AE.

- d Staitisticí fioscacha a ullmhú don earnáil phoiblí chomhdhlúite agus a fo-earnálacha.** Cuirfidh sé seo léargas rialta agus cuimsitheach ar fáil do lucht déanta beartas fioscacha, reachtóirí, margaí agus don phobal ar an staid airgeadais agus ar fheidhmíocht na n-eagrais phoiblí uile sa gheilleagar.

2 Réimse níos Leithne Sócmhainní agus Dlíteanas a aithint

Saincheist: Níl an €116.8 billiún (73.5 faoin gcéad den OTI) i sócmhainní seasta na rialtais láir agus áitiúla, ná an €116 billiún (73.0 faoin gcéad den OTI) i ndlíteanas bainteach le pinsin na seirbhíse poiblí, ná an €4.0 billiún (2.5 faoin gcéad den OTI) i ndlíteanas faoi Chomhpháirtíochtaí Príobháideacha Poiblí (CPPanna), ná an €324.7 billiún (204.3 faoin gcéad den OTI) i sócmhainní agus i ndlíteanas i seilbh corparáidí poiblí san áireamh ar shonraí chlár chomhardaithe rialtas comhdhlúite na hÉireann.

Moladh a 2: Réimse níos leithne sócmhainní agus dlíteanas a aithint i gcláir chomhardaithe trí na bearta seo a leanas a dhéanamh

- a Dlíteanas pinsin fhabhráithe fhostaithe sa tseirbhís phoiblí a athluacháil agus a aithint.** Teastaíonn nuashonrú rialta a dhéanamh ar mheastachán na bliana 2009 den luach reatha de €116 billiún i sochair phinsin fhabhráithe na bhfostaithe sa tseirbhís phoiblí atá ar seirbhís nó ar scor agus é a léiriú i gcláir chomhardaithe an rialtais láir agus áitiúil.
- b Sócmhainní agus dlíteanas an Rialtais a bhaineann le Comhpháirtíochtaí Príobháideacha Poiblí (CPPanna) a aithint.** Nuair a chuirfear san áireamh na sócmhainní agus na h-oibleagáidí seo i gcláir chomhardaithe rialtas láir agus áitiúil, tabharfaidh sé léargas níos cuimsithí ar a staid airgeadais.
- c Sócmhainní neamhairgeadais na ranna rialtais láir a athluacháil agus a aithint.** Cuireann ranna rialtais láir eolas maidir lena sealúchais sócmhainní seasta san áireamh ina gCuntais Leithreasa bhliantúla cheana féin, cé go bhfuil roinnt sócmhainní ag costas stairiúil agus cuid eile ag costas athsholáthair. Chuirfeadh sé ar chumas an rialtas áitiúil clár comhardaithe iomlán a chur san áireamh i Ráitis Airgeadais an Rialtais Láir, réamhluaithe trí na luachálacha seo uile a thabhairt cothrom le dáta le caighdeáin idirnáisiúnta (faoi réir de minimis do sócmhainní beaga nó oidhreachta).
- d Clár comhardaithe iomlán agus airgeadais a ullmhú don earnáil phoiblí agus a fo-earnálacha.** Is féidir sonraí atá ann ar shócmhainní agus ar dhlíteanas airgeadais an rialtais láir, an rialtas áitiúil agus corparáid phoiblí a chur isteach ar chlár comhardaithe airgeadais chomhdhlúite don earnáil phoiblí. Chomh luaithe agus atá luachálacha cothrom le dáta ar fáil do shócmhainní seasta, do dhlíteanas pinsin agus do shócmhainní agus oibleagáidí na gComhpháirtíochta Phríobháideach Phoiblí (CPP), d'fhéadfaí iad seo a chur isteach ar chlár comhardaithe iomlán a léiríonn glanfhíochas foriomlán na hearnála poiblí chomh maith le rialtas ginearálta.

3 Ioncaim agus Caiteachas Fhabhráithe Gaolmhara a chorprú

Saincheist: Nuair a aithnítear na sócmhainní agus na dlíteanas thuas i gcláir chomhardaithe ceadaítear sreafaí i dtuarascálacha fioscacha achomair a chorprú, sreafaí atá bainteach leis agus tábhacht fioscach ar leith leis. Faoi láthair d'fhéadfadh na costais neamhaitheanta seo 1 faoin gcéad den OTI sa bhliain a dhéanamh suas.

Moladh a 3: Na sreafaí geilleagracha comhfhreagracha a chorprú i gcáipéisíocht fhioscach trí na bearta seo a leanas a dhéanamh

- a Athruithe i ndlíteanais phinsin fhabhráithe na hearnála poiblí a chur in iúl i gcáipéisí bhuiséadaithe, i staitisticí agus i gcuntais.** Chomh luaithe agus a chuirtear meastachán ar luach reatha dhlíteanais pinsin na hearnála poiblí san áireamh i gclár chomhardaithe an rialtais láir agus áitiúil, is féidir athruithe sa luacháil sin a rinne suas tuairim is €1 billiún a chorprú mar shreabhadh neamhairgid in ioncaim agus i gcaiteachas an rialtais láir.
- b Eolas maidir le sreabhadh bliantúil na n-infheistíochtaí agus na n-íocaíochtaí rialtais faoi Chomhpháirtíochtaí Príobháideacha Poiblí (CPPanna) a chorprú isteach i réamh-mheastacháin fhioscacha, i mbuiséid agus i gcuntais.**¹ Má chuirtear san áireamh an t-eolas seo i réamh-mheastacháin fhioscacha bliantúla, meántéarmacha agus fadtéarmacha cuideoidh sé chun inacmhainneacht na gceangaltais seo san fhadtéarma a léiriú.
- c Figiúir dhímheasa do roinn ar leith a úsáid i staitisticí achomair agus cuntais.** Úsáideann staitisticí fioscacha agus réamhaisnéisí fioscacha tomhas geilleagrach dímheasa bunaithe ar múnla an stoc-chuntais shíoraí faoi láthair atá €1.8 billiún níos airde ná suim na bhfigiúir dhímheasa a léirítear i gcuntais na ranna rialtais láir agus áitiúil. Cheadódh nuashonrú a dhéanamh ar luacháil na sócmhainní seasta i gcuntais i roinn an rialtais láir agus an rialtais áitiúil an tomhas deireanach, níos cruinne sin a úsáid i ngach trí cháipéis fhioscach agus
- d Athruithe luachála i sócmhainní na hearnála poiblí, i ndlíteanais agus i ndlíteanais theagmhasacha i gcáipéisíocht fhioscach a aithint.** Chomh luaithe agus a ullmhaítear clár comhardaithe cuimsitheach don earráil phoiblí is féidir athruithe i luach na sócmhainní, na ndlíteanais agus na ndlíteanais theagmhasacha a aithint sna cuntais ábhartha fo-earnála agus mar nochtadh forlíontach i mbuiséid. Cinnteoidh sé seo go mbeidh tacar ráitis airgeadais comhsheasmhach agus comhtháite ann le haghaidh na fo-earnálacha uile agus
- e Meastachán níos cuimsithí ar ioncam tarscaoilte ó chaiteachas cánacha uile a chur ar fáil.** Ba chóir meastacháin bhliantúla de chostas caiteachas ar chánach a leathnú thar ioncam tarscaoilte ar ioncam agus ar chánacha corparáide chun an cumhdach iomlán a thabhairt don 6 faoin gcéad den OTI in ioncam iomlán tarscaoilte a fhaightear ó liúntais chánacha díreacha agus indíreacha uile, ó fhaoiseamh, ó asbhaintí agus ó lacáistí ar bhealach nach gcuireann leis an ualach comhlíonta ar cháiniócóirí.

¹ Chiallódh sé seo tomhas de chaiteachas poiblí a tháirgeadh a tháirgeadh infheistíocht maoinithe go príobháideach i gComhpháirtíochtaí Príobháideacha Poiblí (CPPanna) mar infheistíocht phoiblí ag an am a ndearnadh an infheistíocht agus taifeadadh a dhéanamh ar an infheistíocht agus dlíteanas comhréire ar chlár comhardaithe an rialtais. Bheadh tionchar comhchosúil chuige sin ag infheistíocht i gComhpháirtíochtaí Príobháideacha Poiblí (CPPanna) agus ag infheistíocht in infheistíochtaí maoinithe go poiblí go traidisiúnta ar chuntais an rialtais.

4 An Buiséad agus Rangú Cuntasaíochta a nuachóiriú

Saincheist: Níl cairt na gcuntas do ranna rialtais láir, do chistí sa bhreis ar an mbuiséad, do ghníomhaireachtaí nach bhfuil aon mhargadh ann dóibh, do rialtais áitiúla ná do chorparáidí poiblí in ann sonraí fioscacha achomair a ghiniúint go huathoibríoch i gcomhréir le caighdeáin idirnáisiúnta tuairiscithe. Cuireann sé seo constaic mhór os ár gcomhair in ullmhú tuarascálacha fioscacha níos cuimsithí, níos sonraithe agus níos inchomparáide. Cuireann sé bac ar mhonatóireacht fíor-ama fheidhmíocht fhioscach na hÉireann chomh maith i gcoinne rialacha fioscacha náisiúnta agus rialacha fioscacha ar fud an AE, a shainmhínítear i dtéarmaí rialtais ghinearálta.

Moladh a 4: Tabhair rangú cáipéisíochta fioscach i gcomhréir le caighdeáin idirnáisiúnta trí na bearta seo a leanas a dhéanamh

- a** **Atheagar a dhéanamh ar Ráiteas an Státhchiste míosúil chun ollioncam agus ollchaiteachas a léiriú agus chun idirdhealú a dhéanamh idir idirbhearta neamhairgeadais agus idirbhearta airgeadais.** Chuirfeadh sé seo le Ráiteas an Státhchiste reatha agus thabharfadh sé a rangú níos gaire do chaighdeán ESA 95 agus don leagan amach i lámhleabhar GFSM 2001.
- b** **Rangú cláir uileghabhálach a fhorbairt is féidir a chur in oiriúint do tháscairí táirgeachta/ionchair aonair araon agus do na hearnálacha COFOG.** D'fheabhsódh sé seo freagracht roinne ar an bparlaimint le haghaidh úsáid acmhainní poiblí agus ríomhbhailiú na staitisticí inchomparáide idirnáisiúnta a chur i láthair ar leithdháileadh feidhmiúil chaiteachas an rialtais agus
- c** **Cairt chuntais chomhchuibhithe a fhorbairt le haghaidh an rialtas ginearálta uile agus de réir a chéile le haghaidh eagrais sa tseirbhís poiblí.** D'éascódh sé seo ríomhbhailiú agus comhdhlúthú ar na mionsonraí fioscacha don rialtas láir, don rialtas ginearálta agus don earnáil poiblí. Ba cheart lena leithéid de chairt chuntais chaighdeánach go bhfaighfí sonraí fioscacha achomair i gcomhréir le caighdeáin idirnáisiúnta agus ag cur ar chumas na n-eagrais an solúbthacht chun sonraí fioscacha a ghiniúint le haghaidh tuairisciú bainistíochta inmheánach ag an am céanna chomh maith. Cuireann an togra seirbhísí comhroinnte atá beartaithe, a bhfuil gné bhainistíochta airgeadais leis an deis ar fáil chun a leithéid de chairt chuntais chomhchuibhithe a chur ag feidhmiú de réir a chéile trasna rialtais láir agus áitiúla.

5 An Clár Ama le haghaidh Buiséadaithe, Cuntasaíochta agus Iniúchta a Thabhairt Chun Cinn

Saincheist: Foilsítear cuntais iniúchta an rialtas ródhéanach faoi láthair chun aon nithe a chur in iúl d'ullmhúchán an bhuiséid bliantúil. Cuirtear na meastacháin don bhuiséad bliantúil faoi bhráid na parlaiminte ródhéanach chun iad a phlé agus a fhaomhadh roimh thús na bliana lena mbaineann siad.

Moladh a 5: An buiséad bliantúil agus na cuntais a tháirgeadh, a chur i láthair agus a fhaomhadh níos gasta de réir pleananna reatha trí na bearta seo a leanas a dhéanamh

- a** **Iarraidh ar an rialtas an buiséad bliantúil a chuir faoi bhráid na parlaiminte i mí Dheireadh Fómhair.** Thabharfadh sé clár ama buiséad na hÉireann i gcomhréir le hAmlíne Bhuiséadach Choiteann atá leagtha amach i Rialacháin Two Pack an AE maidir le monatóireacht a dhéanamh ar dhréachtphleananna buiséadacha a éilíonn ar bhallstáit a ndrúachtbhuiséid rialtas láir agus áitiúil a fhoilsiú roimh 15 Deireadh Fómhair.
- b** **Iarraidh ar an bparlaimint an buiséad bliantúil a fhaomhadh i mí na Nollag.** Thabharfadh sé seo dhá mhí, ar a laghad do pharlaimint le haghaidh iniúchadh a dhéanamh ar an dréachtbhuiséad agus chinnteodh sé ag an am céanna go mbeadh bonn faofa ag gach eagrais poiblí chun a n-oibríochtaí airgeadais a chomhlíonadh ó 1 Eanáir. Tiocfaidh sé le ceangaltas Two Pack an AE chomh maith nach mór glacadh le buiséid an rialtais láir agus áitiúil roimh 31 Nollaig.

- c **Iarraidh ar an rialtas a gcuntais bhliantúla a chuir faoi bhráid an Ard Reachtaire Cuntas & Ciste roimh mhí Márta nó roimh dháta comhaontaithe roimh ré.** Cheadódh sonraí táirgeachta ó chuntais na bliana roimhe sin a chur in iúl d'ullmhúchán an Chláir Chobhsaíochta Nuashonraithe nach mór a chuir faoi bhráid an AE roimh dheireadh an Aibreáin agus cuireann sé ar fáil an creat le haghaidh ullmhúchán bhuiséad na bliana dár gcionn agus
- d **Iarraidh ar an Ard Reachtaire Cuntas & Ciste na cuntais iniúchta a chuir faoi bhráid na parlaiminte roimh mhí Meithimh.** Chinnteodh sé seo go n-ullmhófaí an buiséad bliantúil don bhliain dár gcionn ar bhonn figiúirí táirgeachta iniúchta don bhliain roimhe sin.

6 Réamh-mheastacháin Fhioscacha Fhadtéarmacha a ullmhú

Saincheist: Beidh tréimhse fada beartas fioscach docht ag teastáil i laghdú an ollfhiachais rialtais ghinearálta na hÉireann ó 121 faoin gcéad den OTI go dtí an sprioc de 60 faoin gcéad den OTI. Ina theannta seo, tá ar Éireann aghaidh a thabhairt ar bhrúnna déimeagrafacha atá ag dul i méid agus an meastachán comhchuibhithe Eorpach ag moladh go dtiocfaidh ardú 7.4 faoin gcéad den OTI ar chaiteachas aoischoibhneasa roimh an bhliain 2050. Níl réamh-mheastacháin fhioscacha na hÉireann ag síneadh amach ach go dtí an bhliain 2015, áfach—níl sé seo ag dul sách fada chun ceachtar acu seo a leanas a léiriú (i) cén chaoi agus cén uair atá súil ag Éireann a sprioc maidir le fiachas a bhaint amach nó (ii) tionchar treochtaí déimeagrafacha agus treochtaí eile fadtéarmacha ar na príomh-chomhiomláin fhioscacha.

Moladh a 6: Réamh-mheastacháin fhioscacha fadtéarmacha a fhoilsiú go rialta mar chuid de cháipéisíocht an bhuiséid bhliantúil

- a **Foilsigh leagan an rialtais féin d'anailís ar inbhuanaitheacht fiachais, ag léiriú idirghníomhaíocht na rialacha nua fhioscacha, á leathnú amach 10-20 bliain.** Léireoidh sé seo céard a chiallaíonn na rialacha nua do threochtaí caiteachais agus ioncaim an rialtais, chomh maith leis an tionchar a bhíonn ag cásanna maicreaeacnamaíochta comhroghnacha ar chomhiomláin fhioscacha agus ar idirghníomhaíocht na rialacha araon.
- b **Méadaigh samhail an réamh-mheastacháin inmheánaigh fhioscach fadtéarmach agus foilsigh a réamh-mheastacháin gach dhá go trí bliana, ar a laghad.** Léireoidh an tsamhail seo an tionchar a bhíonn ag brúnna caiteachais bainteach le haosú agus sláinte agus trí shonraí teidlíochta mionsonraithe a chur san áireamh beidh sé ar a gcumas an tionchar in athruithe beartas i gcaiteachas comhroghnach ar an mbearna fhioscach fadtéarmach a mheas.

7 Athruithe ar Theilgean Fioscach a Réiteach

Saincheist: Bíonn mórleasuithe ar theilgin fioscacha meánthéarmacha na hÉireann ón bhuiséad go buiséad. Ar bhonn 'athrú beartas ar bith', idir an SPU agus Buiséad 2013, rinneadh ioncaim cánach a athbhreithniú síos €800 milliún agus athbhreithníodh glanchaiteachas suas €2.2 billiún. Bhí mórathruithe beartas de dhíth air sin chun fanacht laistigh de spriocanna an chláir. Cé go gcuireann Tuarascáil Caiteachais 2013 briseadh síos sonrach ar fáil ar athruithe ar theoiréainneacha caiteachais ranna ón bhuiséad deiridh, tá sé deacair a thuiscint an glanéifeacht a bhíonn aige sin ar (i) athruithe ar an gcomhshaol maicreacnamaíoch, (ii) athruithe ar bheartais ioncaim agus caiteachais, agus (iii) ar athruithe teicniúla nó cuntasachta ar an teilgean fioscach.

Moladh 7: Réiteach níos cuimsithí a chur ar fáil ar athruithe ar phríomh-chomhiomláin fioscacha idir teilgin fhioscacha leanúnacha.

Is féidir seo a dheánamh trí theilgin leanúnacha ioncaim agus caiteachais a chur i gcomparáid lena chéile agus na héagsúlachtaí sna teilgin sin a bhriseadh síos idir athruithe maicreacnamaíocha, beatas agus teicniúla. Cuirfidh sin níos mó trédhearcachta ar fáil faoi na fachtóirí a chuireann le athrú an teilgin agus conas mar atá an rialtas ag freagairt do na hathruithe sin. Cuideoidh sé freisin le hinchreidteacht na dteoiréainneacha caiteachais ilbhliantúil a threisiú atá leagtha amach sa MTEF trína léiriú go bhfreastalaítear ar brú nó beartas nua caiteachais laistigh de na teoiréainneacha sin.

8 agus 9 Anailís Rioscaí Fioscacha a Fheabhsú

Saincheist: Foilsíonn an rialtas eolas ar raon leathan rioscaí fioscacha, ach baintear as luach an eolais sin ó tharla go scaiptear é ar fud go leor cáipéisí arna bhfoilsíú ag iliomad gníomhaireachtaí. Sa bhreis air sin, ní thuairiscíonn na haireachtaí atá freagrach as bainistiú fioscach go leor den eolas - An Roinn Airgeadais agus An Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe - foilsítear an t-eolas go 'seachtrach' ar nós ag an Ard-Reachtaire Cuntas agus Ciste, ag an gComhairle Fhioscach Chomhairleach na hÉireann agus ag an mBanc Ceannais.

Tugann na feabhsuithe ar thuairiscíú fioscach a phléitear thuas go leor eolais le chéile maidir le measúnú rioscaí i dhá thuarascáil. Chuirfeadh staitisticí fioscacha don earnáil phoiblí léargas fíorchruinn ar fáil ar na rioscaí a bhaineann le corparáidí poiblí. Chuirfeadh foilsíú na ráiteas airgeadais agus na nótaí do rialtais láir chomhdhlúite, i measc nithe eile, eolas lánpháirthe ar fáil ar shócmhainní agus dliteanas an rialtais agus nótaí ar na rioscaí lena mbaineann.

Mar sin féin, glacfaidh na feabhsuithe sin am agus ní leor iad chun an t-eolas ar fad a thabhairt le chéile ar rioscaí fioscacha in aon áit amháin. Chuideodh dhá thuarascáil nua an bhearna a líonadh: ráiteas cuimsitheach ar rioscaí fioscacha agus tuarascáil ar bhainistiú pórtfóilió sócmhainní agus dliteanas an rialtais.

Moladh 8: Ba chóir go bhfoilseodh an Roinn Airgeadais mar chuid de cháipéisíocht an bhuiséid ráiteas cuimsitheach bliantúil ar rioscaí fioscacha ina mbeidh ailt orthu seo a leanas

- a **Anailís mmicreacnamaíoch rioscaí** (ag tagairt d'anailís atá ann cheana féin agus a foilsíodh sa Ráiteas Fioscach Meánthéarmach, sa Tuairisc chun dáta ar an gClár Cobhsaíochta, agus Tuarascáil Measúnaithe Fioscach an IFAC)

- b Rioscaí sonracha ioncaim nach léirítear san anailís micreacnamaíoch (Ráiteas Fioscach Meánthéarmach).**
- c Dlíteanais teagmhasacha, lena n-áirítear ráthaíochtaí, árachas, caipiteal inghlaoite, slánaíochtaí, dlíthíocht srl (Cuntais Airgeadais, tuarascáil C&AG , Cuntais Leithreasa).**
- d Rioscaí a bhaineann leis an earnáil airgeadais sa bhreis ar na rioscaí a bhaineann le ráthaíochtaí follasacha (Athbhreithniú Macra-Airgeadais CBI).**
- e Rioscaí a bhaineann le luachanna sócmhainní agus dlíteanais agus sreafa airgid gaolmhara, lena n-áirítear fiachas, díorthaigh, sócmhainní airgeadais, pinsin, forálacha agus CPPanna (tuarascálacha bliantúla NTMA, NPRF, Éilimh Stáit, tuarascáil C&AG).**

Moladh 9: Ba chóir don Roinn Airgeadais nó don NTMA tuarascáil bhliantúil a fhoilsiú ar straitéis an rialtais maidir le bainistiú a phórtfóilió sócmhainní agus dlíteanas, lena n-áirítear fiachas, an ciste NPRF, agus scaireanna i gcorparáidí airgeadais agus neamhairgeadais.

10 Caighdeáin agus Cleachtais Tuairiscithe Airgeadais a Chomhchuíbhíú

Saincheist: Níl aon oifigeach ná aonad buan ann i riarachán na hÉireann atá freagrach as caighdeáin tuairiscithe airgid a leagan amach agus a fhorfheidhmiú ar fud na hearnála poiblí.¹ Mar thoradh air sin, níl aon sraith rialacha cuntasáíochta ná nósanna imeachta daingean ann i bhfeidhm i ranna rialtais, i gcistí breise buiséid, i gcomhlachtaí leathstáit, i rialtais áitiúla agus i gcorparáidí poiblí. Dá bhrí sin is rud an-chostasach é eolas airgeadais ar fud an rialtais a chomhdhlúthú agus feabhsuithe ar fud an chórais a chur chun cinn i gcleachtais tuairiscithe airgeadais agus glacann sé go leor ama.

Moladh 10: Aonad tuairiscithe airgid rialtais buan a bhunú sa DoF nó sa DPER a bheadh faoi stiúir Phríomhoifigeach Airgeadais (CFO) nó Stiúrthóir Cuntasáíochta Rialtais (DGA).

D'fhéadfadh go mbeadh athruithe reachtaíochta de dhíth chun an t-údaras atá riachtanach a thabhairt don CFO/DGA. Ba chóir go mbeadh an CFO/DGA cáilithe go cuí agus go mbeadh taithí iomchuí cuntasáíochta, tuairiscithe airgeadais agus taithí eile aige/aici. Ba chóir go bhfaigheadh sé/sí tacaíocht ó ghrúpa beag gairmithe airgeadais agus ba chóir go mbeadh sé/sí freagrach as na nithe seo a leanas

- a Caighdeáin tuairiscithe airgeadais do gach aonán earnála poiblí a leagan amach bunaithe ar chaighdeáin staitistice agus cuntasáíochta idirnáisiúnta agus Eorpacha**
- b Na caighdeáin sin a fhorfheidhmiú maidir le hullmhú tuairiscí airgid de chuid comhlachtaí earnála poiblí ag tús na bliana agus ag deireadh na bliana**
- c Na Ráitis Airgeadais Rialtais Láir chomhdhlúite atá beartaithe don Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste i gcomhar iniúchta a ullmhú agus a sheachadadh**

¹ Mar sin féin, tá an Rannóg Cuntasáíochta Rialtais sa Roinn Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe freagrach as nósanna imeachta a chur le chéile d'ullmhú na gCuntas Vótáilte faoi réir forálacha fadréimseacha Acht na Ranna Státchiste agus Iniúchta1866.

- d Comhoibriú leis an CSO, DECLG, CBO agus aonán poiblí eile ar ullmhú na staitisticí fioscaigh don rialtas ginearálta agus don earnáil poiblí agus**
- e Caighdeáin ghairmiúla don ghairm cuntasáochta rialtais a bhunú agus a chothabháil.**

Briseann an Plean Gnímh Trédhearcachta Fioscach a cuireadh leis an tuarascáil síos gach ceann de na moltaí seo síos ina sraitheanna gníomhartha sonracha a d'fhéadfaí a ghlacadh thar na chúig bliana amach romhainn chun na moltaí seo a chur i bhfeidhm agus aithítear sa phlean freisin na gníomhaireachtaí atá freagrach as gach moladh.